

МАТЕРІАЛЬНА ШКОДА ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Розглядається поняття майнової шкоди через призму вимірників бухгалтерського обліку та трудових відносин

Постановка проблеми. Протягом багатьох століть люди досить часто застосовують таке поняття, як “шкода”. Пересічні громадяни звертаються до суду з проханням компенсувати їм моральну шкоду, підприємства подають позови з вимогою відшкодувати нанесену їм матеріальну шкоду. Тому виникає інтерес до шкоди у фахівців різних галузей знань, який знаходить своє висвітлення як у юридичній, так і економічній літературі. Однак поняття “шкода” і “матеріальна шкода” кожен автор розуміє і викладає по-своєму, а звідси, наявні різні підходи до відшкодування заподіяної матеріальної шкоди.

Метою дослідження є обґрунтування поняття “матеріальна шкода”, яке доцільно застосовувати в системі бухгалтерського обліку, що сприятиме вирішенню ряду проблем стягнення матеріальної шкоди у досудовому та судовому порядку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання матеріальної шкоди широко висвітлювалося в обліковій літературі радянських часів, значна увага приділялася визначенню розміру матеріальної шкоди та порядку її відшкодування винними особами. Ці проблеми висвітлювали такі вчені, як Н.Г. Белов, Ф.Ф. Бутинець, С.І. Герич, Л.М. Крамаровський, В.К. Радостовець, А.А. Шліг. На сторінках провідного фахового видання “Бухгалтерський учет” (Москва) протягом сорока років опубліковані статті Є.А. Браславської, Л.Г. Вострикова,

Л.П. Гайдай, Т.А. Королькової, Д.Н. Михайлової, Л.Н. Потапова, А.В. Ройбу, Е.Г. Русаковської, Г.Н. Федькевича, Г.Г. Шулева. Однак систематизація та узагальнення поглядів науковців з проблем визначення матеріальної шкоди до цього часу є незавершеними.

Викладення основного матеріалу дослідження. У загальноживаному значенні “шкода” – це негативний наслідок (результат) певної дії, що проявляється у зменшенні або втраті (знищенні) певних благ (майнових чи немайнових), порівняно з тією ситуацією, коли б таких дій, що спричинили зменшення (втрату) взагалі не було [7, с. 112].

У ході дослідження нами вивчено ряд літературних джерел, в яких є визначення поняття “шкода”, що дозволило встановити відсутність єдиного підходу до трактування сутності даного поняття. Ряд дослідників виділяють поняття “матеріальна шкода” (переважно економісти: А.Б. Борисов, Б.А. Райзберг Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева, А.Н. Азрилян, В.П. Пантелеев, О.С. Сніжко), у той час як юристи виділяють поняття “майнова шкода” (Б.М. Бабія, В.М. Корецького, В.В. Цветкова, В.Г. Гончаренко, П.П. Андрушко, Т.П. Базова). Виявлено також підхід, згідно з яким ототожнюються дані поняття.

Вирішувати дану проблему пропонується через призму вимірників у бухгалтерському обліку (рис. 1).

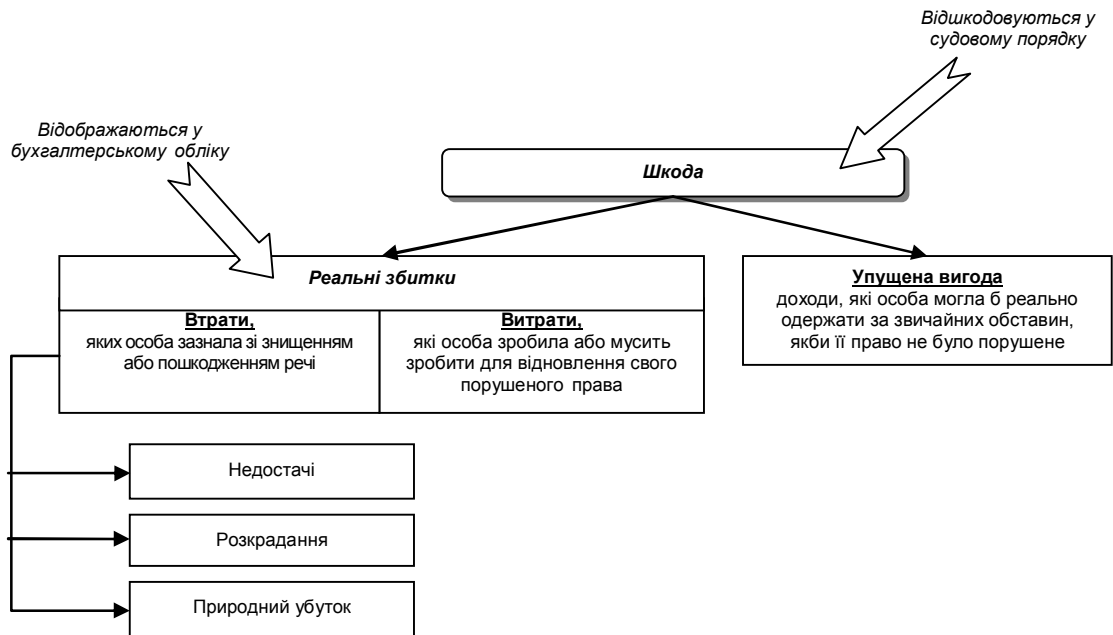

Рис. 2. Розмежування понять “збитки” та “шкода”

Юристи Г.А. Атасян та С.П. Голубятніков трактують поняття “шкода” як категорію бухгалтерської експертизи, що зумовлено перш за все, тим, що у більшості випадків нанесена шкода відшкодується в судовому порядку. З даною думкою можна погодитися лише частково, оскільки матеріальна шкода виявляється за допомогою прийомів господарського контролю на підставі даних бухгалтерського обліку. Більше того, відшкодування шкоди може здійснюватися у добровільному порядку без звернення до суду.

Підсумовуючи викладене, можемо стверджувати, що все ж таки певна логіка у виділенні зазначених категорій є, однак зустрічається й значна плутанина.

У зв'язку з цим необхідно дати визначення поняттю “матеріальна шкода”, яке б задовольняло як вимоги науковців так і практиків-бухгалтерів та юристів. Пропонується таке визначення: матеріальна шкода – категорія бухгалтерського обліку та господарського контролю, яка проявляється у зменшенні або знищенні майнових чи немайнових (особистих) благ, що мають певну економічну цінність і виражаються у грошовому

вимірнику, є наслідком правопорушення, яке підлягає оцінці та відшкодуванню.

У цьому визначенні, категорія бухгалтерського обліку та господарського контролю (науковий аспект) проявляється у зменшенні або знищенні майнових чи немайнових (особистих) благ (практичний аспект), що є наслідком правопорушення (юридичний аспект), підлягає оцінці та відшкодуванню (обліковий аспект).

Таким чином, у представленому визначенні закладено науковий, практичний, обліковий та юридичний аспекти, що дає підстави розглядати матеріальну шкоду як економічну категорію.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, можна зробити наступні висновки:

– поняття “шкода” є невід’ємною категорією сучасного життя. Вона має місце на кожному підприємстві, установі, організації, у житті кожної людини. Винними в даній ситуації можуть бути певні особи: працівники, посередники, контрагенти, конкуренти, внутрішня та зовнішня ситуація в країні: політична, соціальна, економічна, екологічна тощо;

– у понятті “матеріальна шкода” висвітленому в спеціальній літературі, ототожнюються поняття матеріальної та майнової шкоди. Вирішувати дану проблему пропонується крізь призму вимірників бухгалтерського обліку;

– у запропонованому визначенні поняття “матеріальна шкода” закладено науковий, практичний, обліковий та юридичний аспекти, що дає підстави розглядати її як категорію бухгалтерського обліку і господарського контролю.

Список використаної літератури:

1. *Атанесян Г.А.* Судебная бухгалтерия / Г.А. Атанесян, С.П. Голубятников. – М.: Высш. шк., 1989. – 324 с.
2. *Бычик С.В.* Словарь экономических терминов / С.В. Бычик, А.С. Даморацкая, И.В. Даморацкая. – Минск: Высш. шк., 2009. – 271 с.
3. Большой бухгалтерский словарь / Под. ред. А.Н. Азрилияна. – М.: Институт новой экономики, 1999. – 574 с.
4. *Борисов А.Б.* Большой экономический словарь. – М.: Книжный мир, 2001. – 895 с.
5. *Бутинець Ф.Ф.* Аудит: підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів / Ф.Ф. Бутинець. – [2-ге вид.] – Житомир: ПП “Рута”, 2002. – 672 с.
6. *Золотогоров В.Г.* Энциклопедический словарь по экономике / В.Г. Золотогоров. – Мн.: Полымя, 1997. – 571 с.
7. *Кузьмін Д.Л.* Обліково-правові аспекти збитків і шкоди / Д.Л. Кузьмін // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 3(9). / Відпов. редактор д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ЖДТУ, 2007. – С. 112-127.
8. *Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б.* Современный экономический словарь. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 496 с.
9. *Руденко Л.* Порядок відшкодування шкоди, завданої порушенням права суб’єкта господарювання на комерційну таємницю / Л. Руденко // Право України. 2008. – № 10. – С. 86-91.
10. *Юдін О.* Відшкодування шкоди: основи права та обліку / О. Юдін // Збірник систематизованого законодавства, 2007. – Випуск 11. – С. 10-16.
11. Юридичний словник / За ред. Б.М. Бабія, В.М. Корецького, В.В. Цветкова. – К.: 1974. – 843 с.
12. Юридичні терміни. Тлумачний словник / В.Г. Гончаренко, П.П. Андрушко, Т.П. Базова та ін.; за ред. В.Г. Гончаренко. – [2-ге вид.]. – К.: Либідь, 2004. – 320 с.

КУЗЬМІН Дмитро Леонідович – аспірант кафедри бухгалтерського обліку і контролю Житомирського державного технологічного університету

Наукові інтереси:

- бухгалтерський облік і право;
- організація матеріальної відповідальності

